

לוחות הברית - אז והיום...

מי שבר את הלוחות?? / יאיר צבן

דורות רבים חשו היהודים את סבלה ועיוותיה של החברה המנוולת שבה חיו ואמרו לעצמם: לו רק יותר לנו, היהודים, לבנות את חברתנו על פי ערכנו שלנו: על יסוד מוסר הנביאים שלנו... או אז תארו איזה חברה יפה וצודקת נקים לנו... אשר על כן, בדורות האחרונים, כשניסחו אבות הציונות את חזונם החברתי, לא הסתפקו בדיבור על חברה נאורה או חברה צודקת או חברה מתקדמת, אלא דווקא "חברת מופת". לא פחות! מה פירוש "חברת מופת"? הביטוי "חברת מופת" אינו אלא התרגום לעברית מודרנית של הביטוי היהודי המסורתי "אור לגויים".

מבחנה של חברה שטיפחה "מוסר חלשים" מגיע בשעה שמתגלגל אליה הכוח: האם תשכיל לשמר ולהפעיל את אותו סולם ערכים, כלפי פנים וכלפי חוץ? ... זהו המבחן שבו אנו נתונים שנים רבות, נבחנים ונכשלים שוב ושוב, הן כלפי פנים - זו המערכה על דמותה של החברה הישראלית, והן כלפי חוץ - ביחסינו עם מי שאינם יהודים.

שבירת הלוחות איננה מעשה חד-פעמי. ההתכחשות, הרעיונית והמעשית, לערכים המוסריים וההומניים הגלומים בפרקים נבחרים של מורשתנו הלאומית – כמוה כשבירת לוחות הברית.

מתוך הספר: "פוחתים שבוע"/ עמ' 241-240

יאיר צבן (נולד 1930)

יו"ר הוועד המנהל של המכללה ליהדות פלורוליסטית. היה חבר כנסת מטעם מפ"ם ומרץ. כיהן כשר לקליטת עלייה.

ב ויסעו מרפידים, ויבאו מדבר סיני, ויחנו, במדבר; ויחן-שם ישראל, נגד החר. ג ומשה עלה, אל-האלהים; ... ויהי ביום השלישי בהית הבקר, ויהי קלת וברקים וענן כבד על-החר, וקל שפר, חזק מאד; ויחרד כל-העם, אשר במחנה. וידבר אלהים, את כל-הדברים האלה לאמר. . . . [עשרת הדברות] יח ויתן אל-משה, ככלתו לדבר אתו בהר סיני, שני, לחת העדת--לחת אבן, כתבים באצבע אלהים. . . . (שמות, י"ט-כ)

טו ויפן וירד משה, מן-החר, ושני לחת העדת, בידו: לחת, כתבים משני עבריהם--מזה ומזה, הם כתבים. טז והלחת--מעשה אלהים, המה; והמכתב, מכתב אלהים הוא--חרות, על-הלחת ... יט ויהי, כאשר קרב אל-המחנה, וירא את-העגל, ומחלת; ויחר-אף משה, וישלף מידו את-הלחת, וישבר אתם, תחת החר. (שמות, ל"ב)

א ויאמר ה' אל-משה, פסל-לך שני-לחת אבנים כראשנים; וכתבתי, על-הלחת, את-הדברים, אשר היו על-הלחת הראשנים אשר שברתי. (שמות, ל"ד)

אנו עומדים בפני עובדה הנראית לכאורה פרדוקסלית, אולם למעשה מובנת מאד. דווקא אותם לוחות שניים שבהכשרתם והכנתם השתתף משה האדם, דווקא הם זכו להתקיים במסגרת המציאות האנושית, ולא אותם לוחות ראשנים שהיו שמיימים ובגדר מעשי ניסים. במילים אחרות, בלוחות הראשונים לא הייתה שום שותפות לאדם ואילו בשניים נאמר: "פסל-לך" ו"כתב-לך", הוי אומר- לך האדם. יש בעובדה זו משמעות סמלית עמוקה מני תהום.

ישעיהו ליבוביץ (1903 – 1994)

היה מדען רב תחומי, ביוכימאי וחוגה דעות יהודי-ישראלי, פרשן של הדת היהודית, עורך האנציקלופדיה העברית ומבקר חריף של החברה הישראלית. היה פרופסור באוניברסיטה העברית.

© עמותת "דרך כפר - יוזמות חינוך ימין אורד"

להנחיה ולהעמקה בתפיסת חינוך 'דרך כפר': www.derechkar.org.il

זיגמונד פרויד:

בואו ונבהיר לעצמנו, איזהו התפקיד הראשון של החינוך. הילד צריך ללמוד את חוכמת כיבוש היצרים. אין אנו יכולים לתת לו רשות ללכת באין מפריע אחר כל דחף שבו. אילו עשינו זאת, היינו פותחים פתח לניסויים מאלפים בפסיכולוגיה של הילד, אבל החיים היו נעשים ללא-נשוא להורים, והדבר היה מביא נזק גם לילדים, לקצתם מיד ולאחרים כעבור זמן. משמע, החינוך אין לו ברירה אלא לשים מעצורים ואיסורים, להטיל לאווים, ואמנם עשה כך החינוך וחזר ועשה בכל הזמנים.

מתוך: מבוא לפסיכואנליזה / תרגם חיים איזק, ת"א: דביר 1988, עמ' 296-297.

דר' דוד אדלר:

הדרך היחידה שבה בתי הספר יכולים להפוך לספקים משמעותיים של ערכים מוסריים היא במידה והם יעניקו לתלמידים ולמבוגרים ניסיונות חיים אמיתיים אשר נושאים עימם משמעות מוסרית... יש לתת להם הזדמנויות לבחור בין נתיבי פעולה אלטרנטיביים שהם בעלי משקל מוסרי שונה, וחובה שיורשה להם להעריך ולדון בתוצאותיהן של בחירות אלו. בתי הספר יפתחו את ערכי הסובלנות וכבוד האדם, את המודעות העצמית ואת האחריות של התלמידים, ויהפכו למעורבים בהוראת המוסר כאשר יהפכו לקהילות של אנשים אשר מכבדים באופן מלא והדדי את זכותם של האחרים לבחור.

מתוך המאמר: "חינוך לערכים", שראה אור בכתב העת 'אימגו', אוקטובר 2008

חינוך ניטרלי?

ס. יזהר

מקובל לחשוב כי תביעות מוסריות חלות בשווה על כל בני-האדם, ושלגבי תביעות מוסריות כל בני האדם שווים. שכולם יכולים להיענות נכון לכל תביעה מוסרית וגם חייבים להיענות כך, אם לא – ישאו באחריות ובעונש. בעוד שבכל שאר ענייני אנוש, כמעט ולא תעלה על הדעת תביעה אחת או אמת מידה אחת שכל בני האדם כאחד יהיו חייבים להיענות לה נכונה. לא תביעה גופנית, ולא תביעה נפשית, אבל תביעה מוסרית כן. ואילו כל מי שילדים לפניו יודע שיש ילדים שלא יוכלו בשום פנים להיענות נכון לכל תביעה להתנהגות שאינה לפי כוחם, אלא אם כן בעיקום, בהעמדת פנים, או בצייתנות מזויפת הכבושה בזעף כל עוד הם נלחצים...

ס. יזהר, על חינוך ועל חינוך לערכים, הוצאת עם עובד – תרבות וחינוך, ת"א תשל"ה 1974

א. פ. קליינברגר

כל שהחינוך רשאי לנסות הוא: להפגיש את הנוער עם ערכים בלתי מחייבים, מרובים ומגוונים ככל האפשר, כדי שמתוך הכרתם, הבנתם ושיקולם יוכל למצוא את דרכו לפי ראות עיניו ועל אחריותו. אולם דרך זו של חינוך נייטרלי היא מסוכנת, וספקות רבים מתעוררים לגביה. חינוך כזה אפשרי רק בתנאי שהחניכים יהיו בעלי בגרות אינטלקטואלית ואמוציונלית מספקת. לכן איננו מתאים לגיל הצעיר. ייתכן ולגבי גיל ההתבגרות יש לדרך זו ערך מעורר ומחנך. אך ילדים זקוקים לבטחון פנימי, וזה לא ייוצר אלא על יסוד מערכת ערכים מוסכמת ובלתי מעורערת. אם החינוך הסדיר, הניתן במשפחה ובבית הספר, אינו מעז להעניק לילדים מערכת ערכים קבועה, יחדרו לתוך החלל הריק שהשאיר בנפשות הצעירים, חסרי הבגרות והעצמאות השכלית, גורמי השפעה אחרים שיהיו פחות אחראיים וימלאו אותו בערכיהם הבלתי רצויים.

א. פ. קליינברגר (מתוך הרצאה בכנס לבעיות הילד לזכר הנרייטה סאלד, ירושלים, פברואר 1961)